

Research Paper

Prevalence of bullying and related demographic factors in high school students in Germe

Maryam Ezati Babi ^{1*} & Sajjad Basharpour ²

1. Ph.D. student, Department of Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardebil, Iran.
2. Professor, Department of Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardebil, Iran.

Citation: Ezati Babi, M. & Basharpour, S. (2023). [Prevalence of bullying and related demographic factors in high school students in Germe (Persian)]. *Journal of School Psychology and Institutions*, 12 (3): 104-115. <https://doi.org/10.22098/jsp.2023.7564.4355>

[10.22098/jsp.2023.7564.4355](https://doi.org/10.22098/jsp.2023.7564.4355)

Article Info:

Received: 2020/08/05

Accepted: 2023/10/14

Available Online: 2023/12/20

Key words:

Prevalence, bullying-victims, students

ABSTRACT

Objective: The aim of the present study was to investigate the prevalence of bullying and its associated demographic factors in high school students in the city Germe in the 2019-2020 academic year.

Methods: The design of the present study is descriptive-correlational. The population of the study included all students studying boys and girls in the second year of high school in Germe city. A Sample of 200 people (100 females and 100 males) were selected by multi-stage random sampling method. The Olivius bullying-victim questionnaire was used to collect the data. Descriptive statistics (Mean, Standard deviation) and inferential statistics (Chi-square) were used to analyze the data.

Results: Finally, the results of this study have shown that there is a significant difference in the prevalence between two groups' girls and boys. This means that the rate of bullying and victimization of bullying was higher in boys than girls ($p < 0.05$).

Conclusion: Considering the physical and psychological injuries and the background of bullying for psychological and social harm in students and considering the importance of school both in terms of occurrence and in terms of controlling and preventing bullying, it is possible to implement appropriate policies, provide appropriate and executive training and prevention programs proper intervention in national schools prevented the occurrence and creation of harmful consequences.

Extended Abstract

1. Introduction

Adolescence, which is associated with extensive physical, psychological and social changes, is an important stage in the initiation of risky behaviors due to self-centeredness and lack of proper understanding of adolescents' behaviors (Etim & Egodi, 2013). One of these unhealthy and dangerous behaviors is bullying. Bullying can be called one of the most prominent forms of violence in schools (Modin, Laftman & Ostberg, 2017). Bullying behavior is defined as a state of power imbalance between two people in which the stronger person repeatedly and in various physical, verbal or psychological forms causes harassment

and injury to the weaker person (Kokkinos & Kiprits, 2012, Mucherah, Finch, White & Thomas, 2018). Victim is when a student is repeatedly attacked or forced to do unwanted things due to the harassment and negative disruptive actions of one or more other students (Hawker & Boulton, 2000). Given the abundance of international law that protects children from learning and attending safe and secure educational settings, such as United Nations Law on the Protection of the Rights of the Child, there is no doubt that the consequences and effects of bullying on victims lead to problems arise that need to be addressed in the context of the issue of violence. In relation to female students, bullying predicts an increase in disciplinary problems and long-term maladaptation during high school, so all those involved in education should make tackling bullying behaviors an important goal in education (Olivius, 2011) and beyond.

*Corresponding Author:

Maryam Ezati Babi

Address: Ph.D. student, Department of Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardebil, Iran.

Tel: +98 (939) 5361714

E-mail: Maryam.ezatibabi@gmail.com

That both victims and perpetrators of bullying will face negative consequences (Brewer & Kerslake, 2015). Therefore, there is a need to implement a program to prevent and intervene in bullying and victimization. Research has shown that bullying is more common in boys than girls (Laufer & Harel, 2003), for example, the findings of Hiloglu and Onder (2010) show that there are significant differences between boys and girls in this area, and therefore, Boys have been more involved in bullying behaviors, which can be considered in line with the findings of Cheraghi and piskin (2011), Karimi (2011), Bazargan and Lavasani (2003), Espelage & Holt (2001), Baldry & Farrington (2000) and Laufer & Harel (2003). The purpose of this study is to determine the prevalence of bullying and victimization in the first secondary school for girls and boys?

2. Materials and Methods

The method of the present study was descriptive. The population of this study was all boys and girls in the first secondary schools of Germei city who were studying in this city in the academic year of 2019-2020. Using multi-stage cluster sampling, 200 people (100 girls and 100 boys) in the age range of 12 to 18 years were selected. In order to analyze the data, descriptive statistical methods including mean and standard deviation as well as chi-square test were used. The obtained data were analyzed by SPSS software. The following tools were used to collect data:

Olivius Bullying - Victim Questionnaire: To translate bullying in school, the Persian translation of the Olivius Bullying Questionnaire (1996) can be used. The Bullying/Victim Questionnaire is a self-report questionnaire developed by Don Olivier in 1986

and revised in 1996. This questionnaire includes 40 questions on a Likert scale that deals with the experiences of the past two months related to bullying. The validity and reliability of the questionnaire was reported in 1994 by the developer of the questionnaire through internal correlations of 0.8 and 0.9.

3. Results

Information about the analysis of descriptive statistics based on the mean and standard deviation of the studied variables is given in Table 1. According to the results of Kolmogorov-Smirnov test, which examines the normality of the data, it is concluded that the research variables do not follow the normal distribution ($P < 0.05$). Therefore, non-parametric test (Kruskal-Wallis test) was used to test the research hypotheses. The results show the Kruskal-Wallis test for demographic factors. Table 4 shows the results that in relation to gender, the prevalence of bullying, bullying behavior and victim behavior was higher in boys than girls. With age, the prevalence of bullying, bullying behavior and victim behavior have also increased. Also in the case of education, with the increase of the educational level in the school, the prevalence of bullying, bullying behavior and victim behavior in school students has increased. In relation to having several children in a family, the results indicate that the first children had a higher prevalence of bullying, bullying behavior and victim behavior than other children in the family. Finally, with regard to family income, with the increase in family income, the prevalence of bullying, bullying behavior and victim behavior of their children has increased compared to lower-income families.

Table 1. Description of research variables

Variables	P	Kolmogorov-Smirnov	S	SD	M
General questions	0.020	0.149	175.914	13.263	46.190
Bullying prevalence	0.001	0.437	1.721	1.312	2.695
Bullying behavior	0.002	0.487	14.109	4.014	10.040
Victim behavior	0.001	0.364	19.371	4.401	11.105

4. Discussion and Conclusion

The aim of this study was to investigate the prevalence of bullying and its associated demographic factors in high school students in Germei. The results of this study showed that the prevalence of bullying and victimization was higher among the ninth grade than other grades. Also, the results of the analysis in this study showed that at the confidence level of 0.95 and the significance level of 0.05, there is a significant difference between the prevalence of bullying in boys and girls. DeWet (2005) in South Africa reported that 85% of students and 95% of teachers considered bullying as a problem. Boys are often more active in bullying than girls, and boys' bullying is more direct

(e.g., hitting and kicking), while girls' bullying is more indirect (such as not letting others in, spreading rumors), sometimes referred to as communication bullying. These findings are in line with the findings of Clarke and Kiseuca (1997), Hiloglu and Onder (2010), Cheraghi and piskin (2011), Karimi (2011), Espelage and Holt (2001), Baldry and Farrington (2000) and Laufer and Harel (2003). In other words, it can be said that the results of this study showed that when bullying occurred, the actions of school officials were more to strengthen bullying than to reduce it. Accordingly, training school staff on how to deal with bullying is another part of anti-bullying. In summary, anti-bullying interventions should have the

ability to be implemented throughout the school, increase bullying discussion, and express the consequences of bullying for students involved in bullying (Salmivali, 2001). School principals and parents, keeping records of bullying and increasing oversight in halls, gyms and dining halls is felt (Garret, 2001).

5. Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

The principles of ethics are fully observed in this research. Participants participated voluntarily, their

information was confidential and they were given the right to withdraw from the research.

Funding

This study has not received any financial support from any organization or institution.

Authors' contributions

All authors have participated in the design, implementation and writing of all parts of the research.

Conflicts of interest

According to the authors of this article, there is no conflict of interest.

مقاله پژوهشی

بررسی شیوع قلدری و عوامل جمعیت‌شناختی مرتبط با آن در دانش‌آموزان مدارس متوسطه اول شهر گرمی

مریم عزتی بایی^{۱*} و سجاد بشرپور^۲ ۱. دانشجوی دکتری روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
۲. استادگروه روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر بررسی شیوع قلدری و عوامل جمعیت‌شناختی مرتبط با آن در دانش‌آموزان مدارس متوسطه اول شهر گرمی در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود.**روش‌ها:** طرح پژوهش حاضر توصیفی-زمینه‌یابی می‌باشد. جامعه‌آماري پژوهش شامل تمام دانش‌آموزان مشغول به تحصیل پسر و دختر در دوره دوم متوسطه شهرستان گرمی بود. نمونه‌ای به تعداد ۲۰۰ نفر (۱۰۰ دختر و ۱۰۰ پسر) به روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه قلدری-قربانی اولویوس استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (خی دو) استفاده گردید.**یافته‌ها:** درنهایت، نتایج این پژوهش نشان داده است که تفاوت معناداری در میزان شیوع بین دو گروه دختران و پسران وجود دارد، بدین معنا که میزان قلدری و قربانی قلدری شدن در پسران بیشتر از دختران بود ($p < 005$).**نتیجه‌گیری:** با توجه به آسیب‌های جسمی و روانشناختی و زمینه‌سازی قلدری برای آسیب‌روانی اجتماعی در دانش‌آموزان و با توجه به اهمیت مدرسه هم به لحاظ وقوع و هم به لحاظ کنترل و پیشگیری قلدری می‌توان با اجرای سیاست‌های مشخص، ارائه آموزش‌های مناسب و اجرایی و برنامه‌های پیشگیری و مداخله مناسب در مدارس کشور از وقوع و ایجاد پیامدهای آسیب‌زا جلوگیری کرد.

اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۹/۲۹

کلیدواژه‌ها:

شیوع، قلدری-قربانی، دانش‌آموزان

مقدمه

دوره نوجوانی^۱ که با تغییرات جسمانی، روانشناختی و اجتماعی گسترده همراه است، به دلیل خودمحوری و عدم درک صحیح نوجوانان از رفتارهای خود، مرحله مهمی برای شروع رفتارهای پرخطر محسوب می‌شوند (ایتم و ایگودی^۲، ۲۰۱۳). یکی از این رفتارهای ناسالم و خطرناک، بروز قلدری است. قلدری^۳ را می‌توان یکی از برجسته‌ترین نوع خشونت در مدارس نامید (مودین، لافتمن و آسبرگ^۴، ۲۰۱۷). رفتار قلدری به عنوان یک حالت عدم تعادل قدرت بین دو نفر تعریف می‌شود که در آن فرد قوی‌تر به کرات و به اشکال مختلف فیزیکی، کلامی یا روان‌شناختی باعث ایجاد آزار و اذیت و صدمه در فرد ضعیف‌تر می‌شود (کاکینوس و کیرستی^۵، ۲۰۱۲؛ ماکراج، فینچ، وای و تامس^۶، ۲۰۱۸). سازمان ملل نیز قلدری

را بعنوان یکی از مشکلات عمده در مدارس به رسمیت شناخته و نسبت به پیامدها و آثار مخرب آن هشدار می‌دهد. قربانی زمانی که دانش‌آموزی بدلیل آزارها و کارهای اخلاص‌گراانه منفی یک یا چند دانش‌آموز دیگر، چندین مرتبه مورد تهاجم واقع یا مجبور به انجام کارهای ناخواسته‌ای شود، قربانی است (هاوکر و بولتون^۷، ۲۰۰۰).

در ارتباط با دانش‌آموزان دختر، قلدری پیش‌بینی‌کننده افزایش مشکلات انضباطی و ناسازگاری بلندمدت در دوران دبیرستان است

1. Adolescent
2. Etim & Egodi
3. Bollying
4. Modin, Laftman & Ostberg
5. Kokkinos & Kiprits
6. Mucherah, Finch, White & Thomas
7. Hawker and Boulton

* نویسنده مسئول:

مریم عزتی بایی

نشانی: دانشجوی دکتری روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

تلفن: ۰۳۶۱۷۱۴ (۹۳۹) ۹۸+

پست الکترونیکی: Maryam.ezatibabi@gmail.com

روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه

اسوانسون^۱، ۲۰۰۲). بنابراین لزوم آگاه‌سازی آن‌ها در رابطه با اتخاذ واکنش مناسب در مقابل قلدری و استفاده از روش‌هایی جهت بهبود روابط آنان با همسالان حائز اهمیت است. پسران اغلب در مقایسه با دختران در قلدری فعال‌ترند. و قلدری پسران مستقیم‌تر است (مثلاً ضربه زدن و لگد زدن). قلدری دختران غیرمستقیم است (مثل راه ندادن دیگران، شایعه پراکندن) که گاهی به عنوان قلدری ارتباطی از آن یاد می‌شود. پژوهش نشان داده‌است که قلدری در پسران معمول‌تر از دختران است (لوفر و هارل^۲، ۲۰۰۳). مثلاً یافته‌های هیلوگلو و اوندرا^۳ (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که تفاوت‌های معناداری میان پسران و دختران در این زمینه وجود دارد و براین اساس، پسران به میزان بالاتری درگیر رفتارهای قلدرانه بوده‌اند. همچنین چراغی و پیشکین^۴ (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای مقایسه‌ای که به بررسی قلدری در ایران و ترکیه پرداخته‌اند گزارش کرده‌اند که در نمونه آنها در هر دو کشور، پسران، به طور معناداری هم در قلدری و هم در قربانی بودن تفاوت معناداری با دختران داشتند. نتایج به دست آمده با نتایج تحقیق کریمی (۲۰۱۱) همسوس بود که نشان می‌داد، میزان قلدری کلامی در مدارس دخترانه بسیار کمتر از مدارس پسرانه است. دلیل تفاوت آشکاری که بین قلدری کلامی نسبت به دختران و پسران در مدرسه به چشم می‌خورد، می‌تواند ناشی از تفاوت‌های ذاتی، اجتماعی و روحیه متفاوت در بین دختران و پسران دانش‌آموز و نیز معلمان آن‌ها که در مدارس دخترانه و پسرانه دارای جنسیت متفاوت هستند، باشد. همچنین این نتایج با نتیجه تحقیق بازرگان و لواسانی (۱۳۸۲) که نشان می‌داد خشونت بدنی در مدارس پسرانه به مراتب بیشتر از مدارس دخترانه گزارش می‌شود، همخوانی داشت. کارتال^۵ (۲۰۰۹) نیز نشان داده‌است که معمول‌ترین شیوه‌ی قلدری لقب دادن، مسخره کردن، فحش دادن ۲۰/۹ درصد بوده‌است. پس از آن، کتک زدن، هل دادن و لگد زدن (۱/۱۹) درصد قرار داشتند. به طور کلی، ۶۷ درصد از پسران و ۴۸/۳ درصد از دختران گزارش کردند که مورد قلدری کلامی قرار گرفته‌اند که این میزان از نظر آماری تفاوت معناداری را میان دختران و پسران نشان داد این بدان معناست که پسران دانش‌آموز میزان قلدری بیشتری را نسبت به دختران تجربه می‌کنند.

1. Brewer & Kerslake
2. Young-Jones, Fursa, Byrket & Sly
3. Craig, Harel-Fisch & Fogel-Grinval
4. Health Behavior in school – aged children
5. Garmaroudi, Omidvari & Jafarpour
6. Karatzias, power & swanson
7. Laufer and Harel
8. Hilooğlu & Cenkseven-Önder
9. CHerahi and piskin
10. Kartal

لذا تمامی دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت باید مقابله با رفتارهای قلدرمآبانه را هدفی مهم در آموزش و پرورش قرار دهند (اولویوس، ۲۰۱۱) و از آنجا که هم قربانیان و هم افرادی که مرتکب قلدری می‌شوند، با پیامدهای منفی آن مواجه خواهند شد (برور و کرسلیک^۱، ۲۰۱۵). بنابراین نیاز به اجرای برنامه‌ای برای پیشگیری و مداخله در امر قلدری و قربانی احساس می‌شود. قلدری یک مسئله عمده اجتماعی و آموزشی است که در سرتاسر جهان خانواده‌ها، دانش‌آموزان و مدارس با آن درگیر هستند (یونگ، فورسا، بایرکت و اسلای^۲، ۲۰۱۴) که توجه عمومی را طی چندین سال گذشته به خود معطوف کرده‌است، قلدری از دیرباز در مدارس وجود داشته‌است و برخی از دانش‌آموزان به طور مکرر مورد آزار شدید قرار گرفته و می‌گیرند. اگر قلدری متوقف نشود، در عملکرد مدرسه و رابطه با دوستان اختلال ایجاد می‌کند (عزتی بایی و آقاجانی، ۱۴۰۱؛ عزتی بایی و میکائیلی، ۱۴۰۰؛ قمری گیوی، سروش زاده، نادر و میکائیلی، ۱۳۹۲). کریج، هارل فیسیچ و فوگل گریوالد^۳ (۲۰۰۹) یافته‌های پژوهش سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۵ را در پروژه^۴ HBSC بررسی کردند داده‌های مطالعه از ۴۰ کشور اروپایی و ایالت متحده آمریکا، کانادا، روسیه و اوکراین گردآوری شده بود نتیجه پژوهش نشان داد میزان شیوع قلدری ۱۰/۷۸ درصد، قربانی ۱۲/۶ درصد و قلدر-قربانی ۳/۶ درصد بود. در بررسی گرمارودی، امیدواری و جعفرپوره^۵ (۲۰۱۴) بیش از ۵۵ درصد از دانش‌آموزان دبیرستانی رفتار قلدری داشتند، که بر این اساس شیوع رفتار قلدری در بین نوجوانان ایرانی بسیار نگران‌کننده‌است. نوجوانان درگیر در رفتارهای قلدری در معرض خطر بیشتری برای ابتلا به اختلالات روانی-اجتماعی و رفتارهای مجرمانه در سال‌های بعدی خود هستند. برزگر و خضری^۶ (۱۳۹۲) پژوهشی تحت عنوان «بررسی میزان شیوع انواع قلدری در مدارس راهنمایی شهرستان یزد از دیدگاه دبیران» انجام دادند. نتایج نشان داد که بالاترین میزان وقوع قلدری در پسران، به ترتیب برای لقب دادن (۴۳ درصد)، مسخره کردن (۴۲ درصد)، فحش دادن (۳۶ درصد) و لگد زدن (۳۴ درصد) است. در دختران نیز بالاترین میزان قلدری متعلق به مسخره کردن دیگران (۲۶/۹ درصد) بود. در مقایسه بین دختران و پسران، مشخص شد که پسران در اکثریت انواع قلدری، به جز شایعه پراکنی، محروم کردن دیگران از حضور در گروه و به هم زدن دوستی‌ها، تفاوت معناداری با دختران دارند.

پژوهشی در اسکاتلند از یک نمونه نوجوان در ابتدای آغاز تحصیلی نشان داد که ۷/۵ درصد دانش‌آموزان اقدام به قلدری کرده و ۱۶/۷ درصد از آن‌ها قربانی قلدری قرار گرفته بودند (کاراتزیس، پاور و

گرمی بودند که در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ در این شهر مشغول به تحصیل بودند. با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، تعداد ۲۰۰ نفر (۱۰۰ دختر و ۱۰۰ پسر) در دامنه‌ی سنی ۱۲ تا ۱۸ سال انتخاب شدند. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف استاندارد و همچنین از آزمون خی دو استفاده شده است. داده‌های بدست آمده براساس نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. جهت گردآوری داده‌ها از ابزارهای زیر استفاده گردید:

پرسشنامه قلدری - قربانی اولویوس (OBQ): این پرسشنامه توسط اولویوس در سال (۱۹۹۶) ساخته شده است. که شامل ۳۹ سوال در مقیاس لیکرت است به تجربیات دو ماه گذشته افراد درگیر در قلدری می‌پردازد و برای سنین ۱۷-۱۱ سال کاربرد دارد (هامبورگر، باسیل و ویول، ۲۰۱۱). ضرایب پایایی و ثبات درونی این پرسشنامه در یک پژوهش با حجم ۴۸۹۲۶ در حدود ۰/۸-۰/۹ بدست آمده است و ضریب اعتبار همگرایی سؤالات در دامنه ۰/۴-۰/۶ گزارش شد (اولویوس، ۱۹۹۴). شهریار فر (۱۳۸۹) این پرسشنامه را هنجاریابی کرده است. اولویوس آلفای کرونباخ را برای زیر مقیاس های ارتکاب قلدری ۰/۷۸، قربانی شدن ۰/۸۶ گزارش کرده است. در پژوهش حاضر، آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۷۷ بدست آمد.

یافته‌ها

تعداد ۲۰۰ دانش‌آموز (۱۰۰ نفر دختر و ۱۰۰ نفر پسر) متوسطه اول با میانگین (انحراف معیار) سنی ۱۳/۷۰ (۰/۹۸) است و از این میان ۰/۳۸ دانش‌آموزان در مقطع هفتم، ۰/۴۱/۵ در مقطع هشتم و ۰/۲۰/۵ در مقطع نهم بودند. ۰/۵۰ شرکت‌کنندگان در پژوهش دارای جنسیت پسر و ۰/۵۰ دختر بودند. همچنین، ۰/۳۱ از والدین دانش‌آموزان از نظر درآمد کم‌تر از یک میلیون تومان، ۰/۲۱ دارای ۱ تا ۲ میلیون تومان، ۰/۲۳ دارای ۲ تا ۳ میلیون تومان و ۰/۲۵ دارای درآمد بیشتر از ۳ میلیون تومان بودند. ۰/۴۸/۵ شرکت‌کنندگان در پژوهش جزء فرزند اول، ۰/۳۰/۵ فرزند دوم خانواده، ۰/۱۴ فرزند سوم و ۷ درصد فرزند چهارم خانواده بودند که در جدول زیر اطلاعات جمعیت شناختی آزمودنی‌ها نشان داده شده است.

1. Espelage & Holt
2. crag
3. Nation, Vieno, Perkins & Santinello
4. Baldry & Farrington
5. Olweus Bullying Questionnaire
6. Hamburger, Basile & Vivolo

از نظر قلدری فیزیکی نیز ۵۷ درصد از پسران ۴۰/۴ درصد از دختران گزارش کرده‌اند که مورد قلدری فیزیکی (کتک خوردن، هل داده شدن و لگد خوردن) قرار گرفته‌اند و در این مورد نیز تفاوت‌ها معنادار بودند. به طور کلی پسران در مقایسه با دختران، در قلدری کردن خشن‌تر و ویرانگرترند و از ابزارهای فیزیکی قلدری، بیشتر استفاده می‌کنند. اسپلیج و هولت^۱ (۲۰۱۱) میزان افراد قلدر در نمونه‌ی پژوهشی خود را ۵/۱۴ درصد (۲۰ درصد پسران و ۷ درصد دختران) اعلام کرده‌اند. گروهی از محققان دریافتند که قلدری و قربانی شدن در هر دو جنس وجود دارد با این تفاوت که نمود آن در دختران بیشتر بصورت، دادن القاب زشت به یکدیگر، نیش و کنایه زدن و محروم کردن آن‌ها از گروه دوستی می‌باشد و در گروه پسران بیشتر بصورت آسیب رساندن و اذیت و آزار فیزیکی می‌باشد (ریگی، ۲۰۰۰؛ اکبری بلوطبنگان و طالع پسند، ۱۳۹۴). در یکی از مطالعات بین‌المللی، میزان قلدری از حدود ۹-۴۵ درصد برای پسران و ۵-۳۶ درصد برای دختران گزار شد (کراگ همکاران،^۲ ۲۰۰۹). همچنین، نیشن، وینو، پرکینز و سانتینلو^۳ (۲۰۰۷) در بررسی ۴۳۸۶ دانش‌آموز راهنمایی در ایتالیا دریافتند که بیشتر قلدران و قلدر/قربانیان، پسر هستند که نشان دهنده‌ی شیوع بیشتر این پدیده در پسران در همه‌ی نقش‌هاست. بنابراین، پژوهش نشان داده است که قلدری در پسران، معمول‌تر از دختران است (بالدری و فرینگتون،^۴ ۲۰۰۰؛ لوفر و هارل،^۵ ۲۰۰۳). یافته‌های هیولغلو و اوندرا^۶ (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که تفاوت‌های معناداری میان پسران و دختران در این زمینه وجود دارد و بر این اساس، پسران به میزان بسیار بالاتری درگیر رفتارهای قلدرانه بوده‌اند. مسأله قلدری در مدارس و قربانیان آن، موضوع پژوهش‌های بسیاری در طی سال‌های اخیر بوده است؛ با این حال، این معضل پرمخاطره که می‌تواند روند یادگیری را مختل سازد و پیامدهای شخصیتی و اجتماعی نامطلوبی به بار آورد کاملاً روشن است که اگر خواهان جامعه‌ای عاری از خشونت هستیم، باید به قلدری به عنوان پیش درآمدی بر خشونت‌های بیشتر و کاهش یادگیری در تحصیلات به شکل کاملاً علمی پرداخته شود. پژوهش حاضر بر آن است تا تعیین کند که شیوع و بروز قلدری و قربانی در مقطع متوسطه اول (دخترانه و پسرانه) چقدر است؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، توصیفی از نوع زمینه‌یابی بود. جامعه آماری این پژوهش، کلیه پسران و دختران مدارس متوسطه اول شهرستان

جدول ۱. آمار جمعیت شناختی افراد مورد مطالعه

عوامل	فراوانی به نفر	فراوانی به درصد
جنسیت	دختر	۱۰۰
	پسر	۵۰
سن	۱۲ سال	۳۵/۵
	۱۳ سال	۴۱
	۱۴ سال	۲۳/۵
پایه تحصیلی	هفتم	۳۸
	هشتم	۴۱/۵
	نهم	۲۰/۵
فرزند چندم	اول	۴۸/۵
	دوم	۳۰/۵
	سوم	۱۴
	چهارم	۷
درآمد	کمتر از ۱ میلیون تومان	۳۱
	۱ تا ۲ میلیون تومان	۲۱
	۲ تا ۳ میلیون تومان	۲۳
	بیشتر از ۳ میلیون	۲۵

جدول ۲. توصیف متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	واریانس	کالموگروف اسمیرنوف Z	P
سوالات کلی	۴۶/۱۹۰	۱۳/۲۶۳	۱۷۵/۹۱۴	۰/۱۴۹	۰/۰۲۰
شیوع قلدری	۲/۶۹۵	۱/۳۱۲	۱/۷۲۱	۰/۴۳۷	۰/۰۰۱
رفتار قلدری	۱۰/۰۴۰	۴/۰۱۴	۱۴/۱۰۹	۰/۴۸۷	۰/۰۰۲
رفتار قربانی	۱۱/۱۰۵	۴/۴۰۱	۱۹/۳۷۱	۰/۳۶۴	۰/۰۰۱

پژوهش با توجه به نرمال نبودن توزیع آن‌ها از آزمون ناپارمتری کروسکال-والیس، استفاده گردید.

علت استفاده از آزمون کروسکال والیس در پژوهش حاضر علاوه بر بررسی مقایسه متغیرهای پژوهش در عوامل جمعیت شناختی که آیا متغیرهای پژوهش در میان عوامل جمعیت شناختی تفاوت معنی‌دار دادند یا خیر و اگر تفاوت وجود دارد در کدام عامل جمعیت شناختی بیشتر و در کدام کمترند می‌باشد. در آخر پژوهش نمونه‌ای از خروجی نرم افزار آورده شده است.

با توجه به نتایج جدول ۳، در رابطه با جنسیت، سن، تحصیلات، فرزند چندم و درآمد خانواده، چون مقدار Sig (سطح معنی‌داری) بدست آمده در مورد متغیرهای پژوهش کمتر از ۰/۰۵ است. می‌توان نتیجه گرفت که فرض صفر مبنی بر برابری متغیرهای پژوهش در گروه‌های مختلف سن، تحصیلات، فرزند چندم و درآمد خانواده رد می‌گردد. به عبارت دیگر با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که مقدار متغیرهای پژوهش در گروه‌های مختلف سن، تحصیلات، فرزند چندم

مطابق جدول ۲، سوالات کلی در افراد مورد مطالعه میانگین ۴۶/۱۹۰ و انحراف استاندارد ۱۳/۲۶۳ و واریانس برابر میانگین امتیاز سوالات کلی از نظر پاسخ دهندگان ۴۶/۱۹۰، انحراف معیار ۱۳/۲۶۳ و واریانس برابر ۱۷۵/۹۱۴ می‌باشد. همچنین میانگین امتیاز شیوع قلدری در دانش‌آموزان مورد مطالعه، ۲/۶۹۵، انحراف معیار ۱/۳۱۲ و واریانس ۱/۷۲۱ بدست آمد. میانگین امتیاز رفتار قلدری از نظر پاسخ دهندگان ۱۰/۰۴۰، انحراف معیار ۴/۰۱۴ و واریانس برابر ۱۴/۱۰۹ بود. در نهایت میانگین امتیاز رفتار قربانی در افراد مورد مطالعه، ۱۱/۱۰۵، انحراف معیار ۴/۴۰۱ و واریانس ۱۹/۳۷۱ بدست آمد. از سوی دیگر با توجه به نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف که به بررسی نرمال بودن داده‌ها می‌پردازد نتیجه می‌شود که متغیرهای پژوهش از توزیع نرمال پیروی نمی‌کنند ($P < 0/05$). لذا جهت بررسی فرضیات پژوهش از آزمون ناپارامتریک (آزمون کروسکال-والیس) استفاده گردید. جهت بررسی تأثیر مؤلفه‌های جمعیت شناختی بر روی متغیرهای

و درآمد خانواده متفاوت می‌باشد. جهت بررسی تفاوت بین گروه‌ها، که در کدام گروه میزان شیوع قلدری بیشتر و در کدام یک از گروه‌ها

کمتر است می‌توان به میانگین رتبه‌ها در جدول ۴ مراجعه نمود.

جدول ۳. نتایج آزمون کروسکال-والیس برای عوامل جمعیت‌شناختی

عوامل	سوالات کلی	شیوع قلدری	رفتار قلدری	رفتار قربانی
جنسیت	خی دو	۹/۹۸	۴۴/۵۵	۴۲/۷۴
	درجه آزادی	۱	۱	۱
	سطح معنی داری	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
سن	خی دو	۷/۰۵	۸/۹۹	۶/۶۳
	درجه آزادی	۲	۲	۲
	سطح معنی داری	۰/۰۲۹	۰/۰۱۱	۰/۰۳۶
پایه تحصیلی	خی دو	۶/۸۸	۶/۷۲	۷/۶۲
	درجه آزادی	۲	۲	۲
	سطح معنی داری	۰/۰۳۲	۰/۰۳۵	۰/۰۱۵
فرزند چندم	خی دو	۷/۴۲	۶/۰۶	۵/۹۶
	درجه آزادی	۲	۲	۲
	سطح معنی داری	۰/۰۱۱	۰/۰۲۲	۰/۰۳۹
درآمد	خی دو	۱۵/۵۳	۱۷/۲۵	۱۳/۳۸
	درجه آزادی	۳	۳	۳
	سطح معنی داری	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۴

جدول ۴. رتبه‌بندی عوامل جمعیت‌شناختی

عوامل	سوالات کلی	شیوع قلدری	رفتار قلدری	رفتار قربانی
	میانگین رتبه	میانگین رتبه	میانگین رتبه	میانگین رتبه
جنسیت	دختر	۱۰/۰۶	۸۰/۹۸	۷۶/۵۲
	پسر	۲۴/۶۲	۱۱۹/۰۲	۱۲۴/۴۹
	۱۲ سال	۱۱/۸۹	۸۳/۶۹	۸۹/۴۸
سن	۱۳ سال	۲۳/۹۴	۱۰۳/۶۸	۱۰۲/۱۱
	۱۴ سال	۲۴/۲۹	۱۲۰/۳۵	۱۱۴/۳۴
	هفتم	۱۵/۰۴	۸۱/۴۵	۸۶/۵۱
پایه تحصیلی	هشتم	۲۱/۹۴	۱۰۲/۱۸	۱۰۲/۸۹
	نهم	۲۷/۸۸	۱۱۲/۰۳	۱۱۷/۹۴
	اول	۳۹/۷۵	۱۱۶/۱۲	۱۱۶/۶۲
فرزند چندم	دوم	۳۱/۲۵	۱۰۵/۶۱	۱۰۹/۷۳
	سوم	۲۵/۶۲	۹۷/۴۳	۱۰۱/۷۷
	چهارم	۲۱/۹۵	۷۷/۱۴	۹۳/۶۱
درآمد	کمتر از ۱ میلیون تومان	۱۴/۳۳	۷۷/۲۷	۷۷/۱۵
	۱ تا ۲ میلیون تومان	۱۹/۱۴	۹۲/۰۸	۹۲/۱۱
	۲ تا ۳ میلیون تومان	۲۴/۱۰	۱۰۴/۶۱	۱۰۶/۹۵
	بیشتر از ۳ میلیون تومان	۲۷/۸۵	۱۱۲/۹۰	۱۱۷/۰۱

نتایج نشان می‌دهند که در رابطه با جنسیت میزان شیوع قلدری، رفتار قلدری و رفتار قربانی در پسران بیشتر از دختران بود. با افزایش سن شیوع قلدری، رفتار قلدری و رفتار قربانی نیز افزایش یافته است

بطوریکه کمترین شیوع قلدری، رفتار قلدری و رفتار قربانی در سن ۱۲ سال بود. همچنین در مورد تحصیلات، با افزایش پایه‌ی تحصیلی در مدرسه میزان شیوع قلدری، رفتار قلدری و رفتار قربانی در

روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه

فرزندان خانواده داشتند. در نهایت در مورد درآمد خانواده، با افزایش درآمد خانواده میزان شیوع قلدری، رفتار قلدری و رفتار قربانی فرزندان آن‌ها در مقایسه با خانواده‌های کم درآمدتر بیشتر شده است.

دانش‌آموزان مدرسه افزایش داشته است. در رابطه با فرزند چندم خانواده بودن، نتایج گویای این می‌باشد که فرزندان اول دارای میزان شیوع قلدری، رفتار قلدری و رفتار قربانی بیشتری نسبت به سایر

جدول ۵. خروجی

رتبه میانگین	تعداد	جنسیت	
۸۰/۹۸	۱۰۰	دختر	شیوع قلدری
۱۲۰/۰۲	۱۰۰	پسر	
	۲۰۰	جمع	
۱۰/۰۶	۹	دختر	سوالات کلی
۲۴/۶۲	۳۳	پسر	
	۴۲	جمع	
۸۲/۰۰	۱۰۰	دختر	رفتار قلدری
۱۱۹/۰۰	۱۰۰	پسر	
	۲۰۰	جمع	
۷۶/۵۲	۱۰۰	دختر	رفتار قربانی
۱۲۴/۴۹	۱۰۰	پسر	
	۲۰۰	جمع	

قربانی رفتار	قلدری رفتار	کلی سوالات	قلدری شیوع	Chi-Square
۴۲/۷۳۹	۴۴/۵۵۲	۹/۹۹۰	۲۹/۸۰۲	
۱	۱	۱	۱	درجه آزادی
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	سطح معنی داری

است (کالتیالا، ریمپلا، مرتونن^۱، ۱۹۹۹)؛ اما نتایج مطالعه حاضر، نشان داد که حدود ۸۰ درصد دانش‌آموزان معتقد به وجود قلدری در مدارس هستند که این نتیجه همسو با نتایج مطالعات صورت گرفته در مدارس دیگر کشورها است که این مطالعات نیز نشان دادند که ۱۱ تا ۸۳ درصد کودکان در مدارس درگیر قلدری هستند (دالموس و تریوت^۲، ۲۰۰۴ و هاریس، مولان، دانجان، بویسجولی^۳، ۲۰۰۳). دی وت^۴ (۲۰۰۵) در آفریقای جنوبی گزارش کرده است که ۸۵ درصد دانش‌آموزان و ۹۵ درصد معلمان قلدری را به عنوان یک مشکل پنداشته‌اند. پسران اغلب در مقایسه با دختران در قلدری فعال‌ترند و قلدری پسران مستقیم‌تر است (مثلاً ضربه زدن و لگد زدن) در حالی - که قلدری دختران غیرمستقیم است (مثل راه ندادن دیگران، شایعه پراکندن) که گاهی به عنوان قلدری ارتباطی از آن یاد می‌شود. که با نتایج پژوهش‌های ذیل همسو است: پژوهش نشان داده است که قلدری در پسران معمول‌تر از دختران است (لوفر و هارل^۵، ۲۰۰۳).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی شیوع قلدری و عوامل جمعیت شناختی مرتبط با آن در دانش‌آموزان مدارس متوسطه شهر گرمی بود. نتایج این مطالعه نشان داد که میزان شیوع قلدری و قربانی در بین پایه‌ی تحصیلی نهم بیشتر از پایه‌های تحصیلی دیگر بود. همچنین، نتایج حاصل از تحلیل در این پژوهش نشان داد که در سطح اطمینان ۰/۹۵ و سطح معناداری ۰/۰۵، بین شیوع قلدری پسران و دختران تفاوت معناداری وجود دارد. قبل از شروع بحث ذکر این نکته ضروری است که در ادبیات پژوهشی اتفاق نظر بسیار کمی در مورد میزان شیوع قلدری وجود دارد و این امر ممکن است به وسیله مجموعه تعریف‌ها نمونه مورد استفاده در هر مطالعه و ابزارهای اجرا شده در تحقیقات مورد تبیین قرار گیرد. می‌توان گفت آنچه موجب بروز شکاف بزرگ در نتایج مطالعات شده، شیوه‌های متفاوت مورد استفاده برای تخمین میزان شیوع قلدری است. به عنوان مثال در ترکیه ۱۰۰ درصد دانش‌آموزان گزارش کردند که در طول سال تحصیلی حداقل یک بار تحت قلدری قرار گرفته‌اند (کینکسی و سینکیر^۶، ۲۰۰۶) در حالی که در فنلاند شیوع این مسأله ۱۱ درصد گزارش شده

1. Kepenekci & Cinkir
2. Kaltiala-Heino, Rimpela, Marttunen, Rimpela & Rantanen
3. Dulimus & theriot
4. Harris, Mullan, Duncan & Boisjoly
5. De wet
6. Laufer and Harel

ایجاد محیط آموزشی سالم از وقوع قلدری و ایجاد پیامدهای آسیب‌زای آن جلوگیری کرد. ضمناً در طراحی و اجرای برنامه‌های مقابله با قلدری این نکته مهم در نظر گرفته شود که هدف از مقابله با پدیده قلدری، سرکوب کردن افراد قلدر نیست بلکه آنان نیز در این فرایند آسیب‌دیده و نیازمند دریافت کمک هستند. این پژوهش نیز خالی از محدودیت نبوده است. نخستین محدودیت مطالعه حاضر این بوده که، پژوهش از نوع توصیفی است و نمی‌توان بر اساس یافته‌های بدست آمده تبیین‌های علت و معلولی ارائه داد. دومین محدودیت این بوده که نتایج حاصل از طریق ابزار (پرسشنامه) بدست آمده است و مشخص نیست که نتایج بدست آمده تا چه حد به رفتارهای واقعی در زندگی روزمره مرتبط است. محدودیت دیگر این مطالعه مربوط به قلمرو مکانی و زمانی مطالعه می‌باشد. این مطالعه بر روی دانش‌آموزان مدارس متوسطه اول شهرستان گرمی صورت گرفته، لذا تعمیم‌دهی آن به سایر دانش‌آموزان سایر مناطق کشور با احتیاط صورت گیرد. بر اساس این محدودیت‌ها، پیشنهاد می‌شود نمرات قلدری با اندازه‌های رفتار واقعی در زندگی روزمره همبسته شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

اصول اخلاقی تماماً در این مقاله رعایت شده است. شرکت‌کنندگان اجازه داشتند هر زمان که مایل بودند از پژوهش خارج شوند. همچنین، همه شرکت‌کنندگان در جریان روند پژوهش بودند. اطلاعات آن‌ها محرمانه نگه داشته شد.

حامی مالی

این تحقیق هیچ گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی، اجرا و نگارش همه بخش‌های پژوهش حاضر بوده است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

1. CHerahi and piskin
2. Clarke & Kiseuca
3. Salmivalli
4. Garret

مثلاً یافته‌های هیلوغلو و اوندیر (۲۰۱۰) نشان می‌دهد که تفاوت‌های معناداری میان پسران و دختران در این زمینه وجود دارد و بر این اساس، پسران به میزان بالاتری درگیر رفتارهای قلدرانه بوده‌اند. همچنین چراغی و پیشکین (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای مقایسه‌ای که به بررسی قلدری در ایران و ترکیه پرداخته‌اند گزارش کرده‌اند که در نمونه آن‌ها در هر دو کشور، پسران، به طور معناداری هم در قلدری و هم در قربانی بودن تفاوت معناداری با دختران داشتند. لازم است برای پیشگیری از اثرات منفی قلدری و قربانی قلدری مداخلات آموزشی مناسب تدارک دیده شود. پیشگیری از قلدری و کاهش آن، آگاهی خانواده، مدیران، معاونان و معلمان از علائم این مشکل و راهنمایی برخوردار با این مسأله کاملاً ضروری است. افزایش نظارت مسئولین مدرسه به دلیل رابطه معکوس بین میزان نظارت مسئولین مدارس و میزان شیوع قلدری (کلارک و کیسیکا^۲، ۱۹۹۷) از دیگر موارد است. بطوری که نتایج این مطالعه نشان داد که به هنگام وقوع قلدری اقدامات مسئولین مدرسه بیشتر تقویت‌کننده قلدری بوده‌اند تا کاهش دهنده آن. بر همین اساس آموزش کارکنان مدارس در چگونگی مقابله با قلدری یکی دیگر از بخش‌های مهم برنامه ضد قلدری هست. به طور خلاصه مداخلات ضد قلدری باید دارای ویژگی‌های قابلیت اجرا در سطح کل مدرسه، افزایش بحث و گفتگو در مورد قلدری و بیان پیامدهای قلدری برای دانش‌آموزان درگیر در قلدری باشد (سالموالی^۳، ۲۰۰۱). همچنین برای اجرای هر چه بهتر این برنامه‌ها نیاز به درگیر کردن معلمان، مدیران مدارس و والدین، نگهداری سوابق قلدری و افزایش نظارت در سالن‌ها، حیاط ورزش و سالن غذاخوری احساس می‌شود (گاررنت^۴، ۲۰۰۱).

با توجه به نتایج تحقیق حاضر که به عنوان یک مطالعه مقدماتی نشان‌دهنده شیوع نسبتاً بالای قلدری در مدارس مورد بررسی است و نیز فقدان روش‌های مؤثر مقابله با پدیده قلدری، چه در دانش‌آموزان و چه در بزرگسالان و مربیان و آسیب‌های جسمی و روانشناختی ناشی از پدیده قلدری، پژوهشگران امیدوارند با جلب توجه سیاست‌گذاران حوزه آموزش و پرورش به این پدیده مهم، اقدامات و برنامه‌ریزی‌های لازم برای شناخت جامع و کامل از ابعاد مختلف پدیده قلدری در مدارس کشور و نیز مقابله مؤثر و کارآمد با این پدیده در دستور کار قرار گیرد. لذا در این راستا می‌توان با اجرای سیاست‌های مشخص و واحد و ارائه آموزش‌های مناسب و انجام برنامه‌های پیشگیری و مداخله مناسب در مدارس کشور جهت

منابع

- Teachers, Quarterly Journal of Exceptional Education, 13(7), 15-26. (Persian). [Doi:10.3126/jjls.v9i3.12440]
- Baldry, A. C., & Farrington, D. P. (2000). Bullies and delinquents: personal characteristics and parental styles. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 10, 17-31. [Doi:10.1002/ (SICI) 1099-1298(200001/02)10]
- Brewer, G., & Kerlake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Comp Hum Beh*, 48:255-60. [Doi:10.1590/0047-2085000000312]
- Clarke, E., & Kiseiica, iVI (1997). A systematic counseling approaches to the problem of bullying. *Elementary school Guidance and Counseling*, 31,310 – 305. <https://www.jstor.org/stable/42869211>
- Cheraghi, A., & Piskin, M. (2011). Comparison of peer bullying among high school students in Iran and Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 2510-2520. [Doi:10.1016/j.sbspro.2011.04.137]
- Garmaroudi, G., Mohammad, K., Omidvari, S., & Jafarpour, S. (2014). Prevalence of Bullying and its Associated Factors among Iranian Middle School Students. *Health Education and Health Promotion*, 2(3), 9-20. <http://hehp.modares.ac.ir/article-5-11107-en.html>
- Craig, W., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald, H., Dostaler, S., Hetland, J., Simons-Morton, B., & HBSC Bullying Writing Group. (2009). A cross-national profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries. *International journal of public health*, 54, 216-224. <https://link.springer.com/article/10.1007/s00038-009-5413-9>
- De Wet, C. (2005). The voices of victims and witnesses of school bullying. *Koers: Bulletin for Christian Scholarship= Koers: Bulletin vir Christelike Wetenskap*, 70(4), 705-725. <https://hdl.handle.net/10520/EJC59227>
- Dulimus. C. N., Theriot. M. T., Sowers. K. M., & Blackburn. J. A. (2004). Student reports of peer bullying victimization in a rural school. *Stress, Trauma, and Crisis: international journal* 7 (1). 1 – 16. [Doi:10.1080/15434610490281093]
- Etim, E. T., & Egodi, A.U. (2013). Family socio- economic status and delinquency among senior secondary school students in Calabar South, Cross River State, Nigeria. *American Journal of Contemporary Research*, 3(4), 83-88. [Doi:10.24200/jsshr.vol5iss03pp28-36]
- Espelage D. L., & Holt, M. (2001). Bullying and victimization during early adolescence: Peer influences and psychosocial correlates. *Journal of Emotional Abuse*, 2, 123-142. [Doi:10.1300/J135v02n02_08]
- Ezzati Babi, M., & Mikaeli, N. (2022). Comparison of social competence with bullying – victim behavior in students with and without learning disability. *Journal of Learning Disabilities*, 11(2), 91-103. (Persian) [Doi:10.22098/jld.2022.7142.1762]
- Ezzati Babi, M., & Aghajani, S. (2022). Comparison of social anxiety with bullying – victim behavior in students with and without learning disability. *Journal of Learning Disabilities*, 12(1), 62-72. (Persian) [Doi:10.22098/jld.2022.7793.1837]
- Garrett, K. J. (2001). Reducing school-based bullying. *Journal of School Social Work*, 12(1), 74-90. [Doi:10.13023/etd.2019.124]
- اکبری بلوطبنگان، افضل و طالع پسند، سیاوش (۱۳۹۴). ویژگی‌های روانسنجی مقیاس قربانی هارتر در دانش‌آموزان مدارس متوسطه شهر قم. *مجله سلامت و جامعه* (مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران). ۲۰۷-۲۱۶، (۴)۴. [Doi:10.22037/meipm.v4i4.16728]
- بازرگان، زهرا و غلامعلی لوسانی، مسعود (۱۳۸۲). خشونت بدنی در مدرسه و راهکارهایی برای پیشگیری و کاهش آن، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۶: ۱۳-۳۰. https://noavaryedu.oerp.ir/article_78737.html
- برزگر بفرویی، کاظم و خضری، حسن. (۱۳۹۲). بررسی میزان شیوع انواع زورگویی در مدارس راهنمایی شهرستان یزد از دیدگاه دبیران. *فصلنامه تعلیم و تربیت استثنایی*، ۱۳(۷)، ۱۵-۲۶. <http://exceptionaleducation.ir/article-1-131-fa.html>
- عزتی بابی، مریم و آقاجانی، سیف‌الله. (۱۴۰۱). مقایسه اضطراب اجتماعی با رفتار قلدری - قربانی در دانش‌آموزان با و بدون ناتوانی یادگیری. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۲(۱)، ۶۲-۷۲. [Doi:10.22098/jld.2022.7793.1837]
- عزتی بابی، مریم و میکائیلی، نیلوفر. (۱۴۰۰). مقایسه شایستگی اجتماعی با رفتار قلدری - قربانی در دانش‌آموزان با و بدون ناتوانی یادگیری خاص. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱۱(۲)، ۹۱-۱۰۳. [Doi:10.22098/jld.2022.7142.1762]
- قمری گیوی، حسین، سروشزاده؛ سیدحسن، مقصود؛ نادر و میکائیلی، نیلوفر (۱۳۹۲). اثربخشی برنامه پیشگیری از زورگویی الویوس بر زورگویی، مهارت‌های اجتماعی و عزت‌نفس دانش‌آموزان در مدارس ابتدایی. *فصلنامه روانشناسی بالینی*، سال سوم، شماره یازدهم، ۴۹-۷۵. <https://www.sid.ir/paper/487583/fa>
- کریمی، فاطمه (۱۳۹۰). بررسی انواع خشونت کلامی و عوامل پدیدآورنده آن از نظر دانش‌آموزان و معلمان. *پژوهش‌نامه حقوق کیفری*، ۴، ۱۰۲-۸۵. <https://www.sid.ir/fa/VEWSSID/Jpdf/4023013900204.pdf>

References:

- Bazarghan, Z. & Gholamali. L., M. (2005). Physical Violence in School and Strategies to Prevent and Reduce It, Quarterly Journal of Educational Innovation, 6:13-30. (Persian). [Doi:10.1037/edu0000622]
- Balootbangan, A. A., Talepasand, S., Rezaei, A. M., & Boogar, I. R. (2016). Psychometric properties of Harter's victimization scale in middle schools students. *Safety promotion and injury prevention (Tehran)*, 4(4), 207-216. [Doi:10.22037/meipm.v4i4.16728]
- Barzeghar, B. K., & Khezri, H. (2017). Prevalence of Bullying in Middle Schools in Yazd from the Perspective of

- Ghamari, H., Soroush Zade, SH., Maghsoud, N., & Michaeli, N. (2013). Effect of olweus bullying prevention program on bullying, social skills and self-esteem of students in primary schools. *Journal of Clinical Psychology*, 3(11), 75-49(Persian). <https://www.sid.ir/paper/487583/fa>
- Harris, K., Mullan, Duncan, G., & Boisjoly, J. (2002). Evaluating the Role of "Noting to Lose" Attitudes on Risky Behavior in Adolescence. *Social Forces*, 00377732, Vol. 80 (3). [Doi:10.1353/sof.2002.0008]
- Hawker, D.S.J & Boulton, M.J. (2000), "Twenty years of research on peer victimization and psychological maladjustment: a metal analysis", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, No 41: 441_445. [Doi:10.14204/ejrep.37.15011]
- Hilooğlu, S., & Cenkseven-Önder, O. (2010). The role of social skills and life satisfaction in predicting bullying among middle school students. *Elementary Education Online*, 9(3), 1159-1173[Doi:10.19044/ejes.v7no3a11]
- Karatzias, A., Power, K. G., & Swanson, V. (2002). Bullying and victimization in Scottish secondary schools: same or separate entities? *Aggressive behavior* 28, 45 – 61.[Doi:10.1002/ab.90005]
- Kepeneci, K. Y., & Cinkir, S. (2006). Bullying among Turkish high school students, child abuse and neglect, 30, 193 – 204.[Doi:10.1016/j.chiabu.2005.10.005]
- Kokkinos, M. C., & Kipritsi E. (2012). The relationship between bullying, victimization, trait emotional intelligence, self-efficacy and empathy among preadolescents. *Social Psychology of Education*, 15(1), 41-58.[Doi:10.3390%2Fijerph16234837]
- Kaltiala-Heino, R., Rimpela, M., Marttunen, M., Rimpela, A., & Rantanen, P. (1999). Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: school survey, *British Medical Journal*, 319, 348–351.[Doi:10.1136/bmj.319.7206.348]
- Karimi, F. (2011). Investigating different kinds of verbal violence and their causes from of students' and teachers' perspectives. *Research on Criminal Justice*, 4, 85-102(Persian). [Doi:10.4236/oalib.1107683]
- Kartal, H. (2009). The ratio of bullying and victimization among Turkish elementary school student's ad its relationship to gender and grade level. *Journal of Social Sciences*, 20(2), 109-119. [Doi:10.1080/09718923.2009.11892729]
- Lee, CH. (2010). Personal and interpersonal correlates of bullying behaviors among Korean middle school students. *Journal of interpersonal violence*. 25(1):152-76. [Doi:10.1371%2Fjournal.pone.0253128]
- Laufer, A., & Harel, Y. (2003). The role of family, peers, and school perceptions in predicting involvement in youth violence. *International Journal of Adolescents Medical Health*, 15(3), 235-246. [Doi:10.1177/0044118X11424756]
- McTernan W. P., Dollard M. F., & LA Montagne A. D. (2013). Depression in the workplace: An economic cost analysis of depression-related productivity loss attributable to job strain and bullying. *Work & Stress*, 27, 321–338. [Doi:10.1080/02678373.2013.846948]
- Modin, B., Låftman, S.B., & Östberg, V. (2017). Teacher rated school ethos and student reported bullying-A multilevel study of upper secondary schools in Stockholm, Sweden. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(12), 1565. [Doi:10.3390/ijerph14121565]
- Mucherah, W., Finch, H., White, T., & Thomas, K. (2018). The relationship of school climate, teacher defending and friends on students' perceptions of bullying in high school. *Journal of adolescence*, 62, 128-139. [Doi:10.1016/j.adolescence.2017.11.012]
- Nation, M., Vieno, A., Perkins, D., & Santinello, M. (2007). Bullying in school and adolescent sense of empowerment: An analysis of relationships with parents, friends, and teachers. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 10, 1002-1024. [Doi:10.1002/casp.921]
- Olweus, D. (1993). *bullying at school: what we know and what we can do*. Cambridge, (1993) MA: Blackwell. [Doi:10.1016/j.sbspro.2011.04.137]
- Rigby, K. (2000). Effects of peer victimization in schools and perceived social support on adolescent well-being. *Journal of adolescence*, 23(1), 57-68. [Doi:10.1006/jado.1999.0289]
- Salmivalli, C. (2001). Peer – led intervention campaign against school bullying: who considered it useful, who benefited? *Educational research*, 43 (3), 263 – 278. [Doi:10.1016/S1359-1789 (00)00012-4]
- Young-Jones, A., Fursa, S., Byrket, J. S., & Sly, J. S. (2015). Bullying affects more than feelings: the long-term implications of victimization on academic motivation in higher education. *Social psychology of education*, 18(1), 185-200. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11218-014-9287-1>